

MUTAXASSISLIK BO'YICHA ADABIYOTLARNI O'QISH VA TUSHINISH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH

MAMAJANOVA GUNCHA XEMRAEVNA
ARTIKOVA BAKHTIGUL MIRZARAXIMOVNA
Toshkent Transport Universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolada turli xil o'quv materiallari va turli xil o'qitish usullari yordamida chet tilida mutaxassislik bo'yicha o'qish qobiliyatlari, ko'nikmalarni va og'zaki muloqotni rivojlan- tirish haqida gapiradi. Shuningdek, talaffuz qobiliyatini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq bo'lgan tinglash tushunchasini sinab ko'rishning samarali usulini ham muhokama qiladi.

Kalit so'zlar: ko'nikma, chet til muhit, hislar, faraz, yangilik, bloklar, etalon.

Xozirgi kunda butun dunyo fan va texnikasining jadal rivojlanishi texnik universitetlarning bo'lajak mutaxassislarini chet tilida o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalariga o'rgatishni nazarda tutadi. Mutaxassislik bo'yicha o'qish, tushunish va og'zaki muloqot ko'nikmalarini, turli xil o'quv materiallari, o'quv qo'llanmalari va axborot texnologiyalari yordamida rivojlantirish mumkin.

Guruhlarga talabalar bilim va ko'nikmalari darajasi odatda o'z mutaxassisligi bo'yicha o'z ona tiliga tarjima yordamida u yoki bu darajada adabiyotni o'qish qobiliyatiga bog'liq. Ingliz tilida esa gapirish va tushunish qobiliyati butunlay yo'q yoki juda past darajada rivojlangan. Shuning uchun ham mutaxassislik bo'yicha adabiyot o'qishni o'rgatish metodikasini bir necha bosqichlarga bo'lish mumkin.

1. Xorijiy til muhiti mavjud bo'lmaganda, kitob va zamonaviy texnologiyalar asosiy o'qitish vositasiga aylanadi. Bosma so'zga ma'lumot manbai sifatida murojaat qilish odati ayniqsa kuchli bo'lgan auditoriyalar ham bor. [1]

Dastlabki bosqichda asosiy vazifa o'qish mexanizmlarini shakllantirishdir. O'qish uchun vizual-grafik aloqalarni rivojlantirish talabalarga matni o'qish, mazmunni o'zlari muhim tafsilotlari bilan tushunishi, tushunishlarini tekshirish imkoniyatini beradigan etarli vaqtni ajratish kerak. Talabalar lug'at bilan ishlash, matn ichida gap tuzilmalari va semantik aloqalarni o'rnatish ko'nikmalarini egallashlari kerak. Bundan tashqari, ushbu bosqichda siz lug'at minimalini ishonchli assimilyatsiya qilishga erishishingiz kerak. Shu bilan birga, "o'qish maqsadlariga qarab, o'quvchilarning turli chuqur tushunchaga ega bo'lgan o'qish ko'nikma va malakalarini shakllantirish zarur" [5, b. 570].

Shuni ta'kidlash kerakki, maxsus matnlarni to'liq tushungan holda o'qish ona tili ingliz tili bo'lmagan talabalar uchun muammodir, lekin talabalar o'z mutaxassisligi bo'yicha ingliz tilidagi matn va jurnallarni o'qishlari zarur. Chunki hozirgi kunda ilmiy va texnik bilimlarning aksariyati shu tilda mavjud.

Agar o'qituvchilar talabalarni zarur manbalar va vositalar bilan ta'minlasalar, muammoni ma'lum darajada yengillashtirish mumkin. Ushbu vositalar bilim va ko'nikmalarning shunday turlari bo'lib, ular so'zlarning ma'nolarini izohlashni, jummalarni tushunishni, paragraflarni tushunishni, rasmlarni sharhlashni o'z ichiga oladi. Shuning uchun o'qituvchi matn bilan oldindan tanishadi, lingvistik va semantik qiyinchiliklarni aniqlaydi, tushunishi tekshirilishi kerak bo'lgan materialni belgilaydi va keyinchalik tanlangan matnni yaxshiroq tushunishga yordam beradigan matndan oldingi va matndan keyingi maxsus mashqlarni ishlab chiqadi.

Tarjima tushunishni tekshirishning samarali usuli sifatida qaraladi va o'qish qobiliyati mutaxassislik bo'yicha o'qilgan matndan ma'lumot olish qobiliyatini anglatadi.

Lug'atni o'rgatish o'quvchilarning so'z haqidagi tushunchasini uning kontekstual muhitiga qarab tarqatish, shuningdek, talabalarni turli kontekstlarda amalga oshiriladigan inglizcha so'zning bir xil ma'nosini yaxlit idrok etish ko'niktirishga asoslanadi. Ingliz tilidagi so'zlarning ma'nosini ularning ona tiliga kontekstual tarjimasi yordamida aniqlash bu odatiy xato. Shu munosabat bilan, talabalarning lug'atdan to'g'ri foydalanishni o'rganishi katta ahamiyatga ega, bu birinchi navbatda jumlaning o'qish jarayonida paydo bo'lgan notanish so'zning ma'nosi haqidagi farazni tekshirish vositasi bo'lib xizmat qilishi kerak.

O'qishni o'rganishdagi boshqa qiyinchiliklar quyidagicha bo'lishi mumkin:

- Lug'atni tushuntirish;

Ingliz tilida biron bir materialni o'qiyotganda talabalar duch keladigan jiddiy muammolardan biri berilgan mahsus matnlardagi so'zlar va terminlarning ma'nosini bilmasligidir. Bu esa o'qilgan maxsus matnni noto'g'ri tushunishga olib keladi. Bu muammoni yengish uchun biz talabalarga o'qishga yordam berishning uchta usulini o'rgatishimiz kerak;

- Lug'atdagi so'zlarning ma'nosini ko'rish;

Qaysidir ma'noda, bu oson usul, chunki u talabalarga so'zlarning aniq ma'nosini beradi. Shuning uchun biz o'quvchilarimizga notanish so'zning to'g'ri ma'nosini tanlashlari uchun turli lug'atlardan samarali foydalanishni o'rgatamiz.

- So'zni tahlil qilib, ma'nosini aniqlash;

Noma'lum so'zlarning ma'nosini ularni ildizlarga, prefikslarga va qo'shimchalarga bo'lish orqali aniqlash va keyin butun so'zning mumkin bo'lgan ma'nosini olish uchun har bir elementni talqin qilish kerakligini tushuntiramiz.

Mutaxassislikga oid matnlarning ustida ishlash jarayonida talabalarning to'liq tushinishiga erishish murakkab masaladir. Tushunish to'g'ridan-to'g'ri transformatsiyalar orqali murakkab nutq birliklarini oddiyliklarga qisqartirish qobiliyatiga bog'liq. Bunday holda, o'qiladigan matnning segmentlari ichida to'g'ri mantiqiy aloqalarni o'rnatish juda muhim hisoblanadi.

2. Mutaxassislik bo'yicha matnlarni tinglash va tushunish ko'nikmalarini egallashda innovatsion texnologiyalardan, birinchi navbatda, elektron yozuvlardan va videofilmlardan foydalanish muhim o'rin tutadi. Tinglashning maqsadi - matnni "tovush qilish", ya'ni ko'plab talabalar uchun yozilgan so'z va aytilgan so'z o'rtasidagi bo'shliqni yopish. Bu bo'shliqni tugatish o'qish bilan gapirish o'tishdagi asosiy qiyinchiliklardan biridir. [2] Tinglab tushunishning rivojlanishi talaffuz qobiliyatlarini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq. Ingliz tilidagi maxsus nutqni tushunishni o'rganish uchun yozuvlarni tinglash ma'lum darajada yaxshilanadi, agar talaffuz bo'lmasa, unda intonatsiya va ingliz nutqini tushunish hissi rivojlanadi

3. Og'zaki nutqni rivojlantirish o'qish va yozishni o'rganishdan oldin bo'lishi kerak. Mutaxassislikka oid matnlarni tinglash va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha ishlar bilan bir qatorda, yozma nutq elementlarini rivojlantirishga yordam beradigan bunday ish turlarini - qisqacha mazmuni yozish qobiliyatini ta'minlash qiyin emas. maxsus matn, izoh, tezislar va boshqalar.

4. Mutaxassislik bo'yicha adabiyotni o'qishni o'rganishning oxirgi bosqichi o'qilganlar asosida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Buning uchun avvalo o'qituvchi, keyin esa talabaning o'zi matnga iloji boricha yaqinroq, auditoriyada qayta aytib berish va o'qituvchi tomonidan tuzilgan savollarga javob berish uchun parcha (yarim sahifadan bir sahifagacha) tanlaydi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, mutaxassislik bo'yicha o'qish, tushunish ko'nikmalari va og'zaki nutqni rivojlantirish asosida yagona tamoyil mavjud. Birinchidan, matnni, uning tuzilishining xususiyatlarini, ingliz tiliga xosligini "ko'rish" ni o'rgatish. Shu munosabat bilan, matndan o'z fikrlarini ifodalash uchun zarur bo'lgan tayyor "bloklarni" qanday olishni o'rgatish. Shuningdek, biz ona tilida so'zlashuvchilar bilan og'zaki muloqot jarayonida o'rganganimiz kabi, o'qish jarayonida matndan o'rganish qobiliyatini rivojlantirish. [3] O'qish jarayoniga bunday yondashuv og'zaki va yozma nutqda ifoda etalon sifatida ona tiliga murojaat qilishning oldini olishga qaratilgan. Bundan tashqari, bu o'rganilgan matnni qayta ishlash metodologiyasi asosida keyingi mustaqil ta'lim uchun cheksiz imkoniyatlarni ochib beradi va shuning uchun olingan ko'nikmalarni yo'qotishning oldini oladi.

Adabiyotlar:

1. I.M. Berman. Ingliz tilini o'qitish metodikasi. M.2000
2. R.A. Close. Til amaliyoti uchun mashqlar bilan maxsus matnlarni tanlash.L.2005
3. S. Saydaliyev. Chet til o'qitish metodikasidan ocherklar.N. 2004 yil
4. Andreeva E.I., Koroleva N.E., Saxapova F.X., Chernova N.A. Ingliz tilida ilmiy-texnik adabiyotlarni o'qishni o'rgatish masalasi to'g'risida // Zamonaviy ilm-fanni talab qiluvchi texnologiyalar. - 2017. - Yo'q. 3. - B. 76-80;
5. Abdurashidovna, A. N., & Xemrayevna, M. G. (2022). TRANSLATION

ETHICS. *World scientific research journal*, 10(2), 27-30.

6. Abdurashidovna, A. N., & Хемрайевна, М. Г. (2022). LINGUISTIC AND CULTURAL ASPECT OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES. *World scientific research journal*, 10(2), 31-35.

7. Мустаева, Г. С., Мамаджановна, Қ. М., & Мамажанова, Ф. (2022). ОЎЗАКИ НУТҚ ВА ГРАММАТИК, КЎНИКМАЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. *Uzbek Scholar Journal*, 9, 259-261.

8. Mustaeva, G., Kurbanova, M., & Mamajanova, G. (2022). THE PLACE AND ROLE OF USING PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN LEARNING ENGLISH. *Uzbek Scholar Journal*, 9, 191-193.

9. Ramatov, J., Baratov, R., Jurabayev, N., Umarova, R., & Mamajanova, G. (2022, June). Evolution of railway construction development in Uzbekistan: Past and prospects. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 2432, No. 1, p. 030011). AIP Publishing LLC.

10. Мамажанова, Г. Х. (2022). DEVELOPMENT OF STUDENTS' SPEECH ON THE BASIS OF A DIFFERENTIATED APPROACH: Mamajanova Guncha Khamraevna, Assistant Teacher of Department of Foreign Languages, Tashkent State Transport University, Tashkent, Uzbekistan. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (2), 220-223.

11. Umarova, R., Tursunovna, S. S., Mamajanova, G., Inamjonovna, R. M., & Temirova, S. (2022). COMPUTER PROGRAMS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO STUDENTS OF CORRESPONDENCE DEPARTMENTS. *湖南大学学报(自然科学版)*, 49(04).

12. Nosirov, R., & Mamajanova, G. (2022). International Ratings and Index Indicators of the Republic of Uzbekistan. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 4, 86-88.

13. Umarova, R., Tuhtaboev, E., & Temirova, S. (2022). Scientific and Theoretical Bases of Beruni's Natural Philosophy. *EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY*, 2(1), 13-15.

14. Mamajanova, G. K. (2022). Effective ways to develop the communicative competence of students based on english. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(1), 54-58.

15. Ramatov, J. S., & Umarova, R. (2021). Ensuring Human Rights at a New Stage of Uzbekistan's Development. *European Journal of Life Safety and Stability* (2660-9630), 12, 117-120.

16. Ramatov, J., & Umarova, R. (2021). Central Asia in IX-XII Centuries: Socio-political Situation, Spiritual and Cultural Development. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 2(04), 148-151.

17. Mamajanova, G. (2020). EFFECTIVE METHODS OF LEARNING TECHNICAL TERMS. *Theoretical & Applied Science*, (1), 567-570.
18. Mustaeva, G., Kurbanova, M., & Mamajanova, G. Uzbek Scholar Journal, 2022. *The place and role of using pedagogical technologies in learning english.*
19. МАМАЖАНОВА, G., & РАХМАНОВА, Y. LANGUAGE AND ECONOMIC DEVELOPMENT. *ЭКОНОМИКА*, 186-189.
20. МАМАДЖАНОВА, X. ЭКОНОМИКА И СОЦИУМ. *ЭКОНОМИКА*, 182-185.